

บทที่ 6
ทฤษฎีบุคลิกภาพของแฮร์รี่ แสตค ซุลลิแวน
Harry Stack Sullivan

เป็นผู้ริเริ่มแนวความคิดของ interpersonal theory of psychiatry (ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทางจิตเวช)

บุคลิกภาพคือ “ผลของบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล” บุคคลไม่สามารถแยกจากความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้เลยนับตั้งแต่เกิด แม้แต่ผู้ที่ออกจากสังคมไปอยู่ในป่า ก็ยังได้รับอิทธิพลจากความจำในเรื่องความสัมพันธ์กับผู้อื่นในอดีตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ถึงแม้ Sullivan จะไม่ปฏิเสธในเรื่องพันธุกรรมและวุฒิภาวะที่มีผลต่อมนุษย์ แต่เขามีความรู้ดีกว่ามนุษย์เป็นผลผลิตของการมีความสัมพันธ์กันทางสังคม Social interactions เป็นเหตุให้การทำงานทางร่างกายบางอย่างของมนุษย์เปลี่ยนไป การเรียนรู้ทางสังคมของมนุษย์ แม้กระทั่งการหายใจ การย่อย การขับถ่าย ฯลฯ เกี่ยวกับการรักษาคนไข้ทางจิตเวช Sullivan ก็มีความเห็นว่าไม่ควรมองข้ามความสำคัญของจิตวิทยาสังคม คือความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลนั่นเอง

ประวัติ : เกิดที่นิวยอร์ก ค.ศ. 1892 เป็นลูกชาวไร่ ตายในปี ค.ศ. 1949 ที่ฝรั่งเศส ได้รับปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิต ค.ศ. 1917 และเข้าทำงานในกองทัพระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 ภายหลังเขาสนใจทางด้านจิตเวชและจิตวิทยาคลินิก

โครงสร้างของบุคลิกภาพ (The Structure of Personality)

บุคลิกภาพคือ “ปรากฏการณ์ซึ่งจะสังเกตหรือศึกษาได้ในขณะมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นเท่านั้น” ผู้ที่บุคคลมีความสัมพันธ์ด้วยไม่จำเป็นจะต้องมีตัวตนจริง ๆ อาจเป็นผู้ที่อยู่ในความสำคัญของบุคคลก็ได้ เช่น บุคคลนี้คิดถึงและได้รับอิทธิพลจากวีรบุรุษในวรรณคดี ดังนั้น การศึกษาบุคลิกภาพจะต้องศึกษาจากสภาพการณ์ของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (interpersonal situations) ซึ่งหมายถึงขบวนการทางจิตวิทยาทั้งหลาย ได้แก่ การรับรู้ การจำ การคิด จินตนาการ เป็นต้น

บุคลิกภาพเป็นศูนย์กลางที่เปลี่ยนไปเรื่อย ๆ ตามสภาพการณ์ของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เปลี่ยนไปตลอดเวลา ขบวนการต่าง ๆ ของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เกิดขึ้นแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทด้วยกัน คือ

1. Dynamisms เป็นหน่วยที่เล็กที่สุดของการศึกษา dynamisms คือการเปลี่ยนแปลงพลังงาน เราจะเข้าใจบุคลิกภาพได้โดยศึกษา dynamisms คือศึกษาว่าการเปลี่ยนแปลงพลังงานเปลี่ยนไปสู่สิ่งใด มากน้อยแค่ไหน เช่น การเปลี่ยนพลังงานมาสู่การแสดงพฤติกรรมที่สังเกตได้ เช่น พูด ลุกเดิน หรือสังเกตไม่ได้ เช่น การคิด การเพ้อฝัน dynamisms จะทำให้เกิดพฤติกรรมคงเดิมอีกเป็นประจําคล้ายกับนิสัย ทุกคนมี dynamisms พื้นฐานเหมือนกัน แต่การแสดงออกอาจแตกต่างกันออกไปตามประสบการณ์ของแต่ละคน เช่น dynamisms ของความกลัว ความรัก ในแต่ละคนจะแสดงออกต่างกันอย่าง

Dynamisms เกิดขึ้นเพื่อสนองความต้องการพื้นฐานทางร่างกายทั้งนั้น มีเพียง dynamisms เดียวเท่านั้นที่เป็นไปเพื่อจุดประสงค์อื่น คือ เพื่อลดความวิตกกังวลที่เกิดขึ้น มีชื่อเรียกว่า dynamisms of self หรือ self system

self system เกิดขึ้นเนื่องจากคนเราได้รับความวิตกกังวลอันเป็นผลมาจากการมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และทำให้บุคคลรู้สึกถูกคุกคามความรู้สึกปลอดภัย เพื่อที่จะหลีกเลี่ยงความวิตกกังวลดังกล่าว คนเราจะใช้กลวิธีต่าง ๆ เข้าช่วย เช่น บุคคลเรียนรู้ว่าสามารถหลีกเลี่ยงการถูกทำโทษได้โดยการยอมทำตามความปรารถนาของพ่อแม่ ทำให้เกิดระบบ self system ขึ้น คนเราจะทำในสิ่งที่ลดความวิตกกังวลและไม่ทำในสิ่งที่ตรงกันข้าม

self system ทำให้คนเราระมัดระวังตัวและทำในสิ่งที่ขัดลักษณะที่แท้จริงของตน ยิ่งมีความวิตกกังวลมากเท่าไรก็ยิ่งทำในสิ่งที่ไกลความเป็นจริงของตนเองออกไปมากขึ้นทุกที และทำให้คนเราขาดเหตุผลเมื่อไปอยู่ในสังคมอื่นที่มีเหตุผลมากกว่านี้ เพราะ self system ไม่ตรงกับความเป็นจริง คนเราปกป้องตนเองเมื่อใช้ self-system

2. Personification คือมโนภาพที่มีต่อตนเองหรือผู้อื่น เกิดจากการรวมกันอย่างซับซ้อนของความรู้สึก ทัศนคติ และความคิดที่ได้รับจากประสบการณ์ของการสนองความต้องการและความวิตกกังวล เด็กมีมโนภาพของ แม่ที่ดี เนื่องจากประสบการณ์ที่ได้รับ

การเลี้ยงดูเอาใจใส่อย่างดีจากแม่ มีโนภาพของแม่ที่ไม่ดีเกิดจากแม่ทำให้รู้สึกวิตกกังวล ประสพการณ์ 2 แบบ นี้ขัดแย้งกันทำให้เกิดมโนภาพที่ซับซ้อนของแม่ (complex personification)

มโนภาพทั้งหลายที่เกิดขึ้นนี้อาจไม่ตรงกับบุคคลนั้น ๆ จริง ๆ แต่มีอิทธิพลต่อทัศนคติของเราต่อคนอื่น ๆ ต่อไป เช่นเด็กที่มีมโนภาพของพ่อที่ใช้อำนาจจะมีมโนภาพอย่างเดียวกับผู้ใหญ่คนอื่น ๆ เช่น ครู ตำรวจ เจ้านาย มโนภาพต่อตนเองก็เช่นกันเกิดขึ้นในลักษณะเดียวกัน มโนภาพว่าตนดีเกิดจากการได้รับรางวัล มโนภาพว่าตนไม่ดีเมื่อได้รับความวิตกกังวล

มโนภาพที่มีต่อคนทั้งกลุ่ม เรียกว่า stereotypes เช่น การมี stereotypes ต่อศิลปินว่ากล้าทำในสิ่งขัดกับธรรมเนียมประเพณี นักธุรกิจหัวแหลม

3. Cognitive experience ขบวนการคิดขึ้นอยู่กับประสพการณ์ แบ่งออกได้ดังนี้

3.1 Prototaxic experience เป็นสภาพของการรับรู้สิ่งเร้าของร่างกาย การรู้สึกตัวเมื่อมีสิ่งต่าง ๆ มากกระทบได้แก่การรับสัมผัส การวาทมโนภาพและการรู้สึกเป็นพื้นฐานของขั้นต่อไป

3.2 Parataxic ความคิดที่ประกอบด้วยการค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเวลาใกล้เคียงกันโดยบังเอิญ ความคิดในลักษณะนี้ไม่สอดคล้องกับหลักของเหตุผล เช่น นั่งใต้ต้นไม้โพธิ์พอลกลับบ้านเจอเงินตกอยู่ ทำให้คิดไปว่านั่งใต้ต้นไม้โพธิ์แล้วโชคดี วันหลังก็จะไปนั่งอีก การเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เหลือเชื่อ ก็จัดอยู่ในประเภทนี้

3.3 syntactic เป็นความคิดในขั้นที่สูงที่สุด ประกอบด้วยสัญลักษณ์ต่างๆ ภาษา มีเหตุผลทำให้คนสามารถสื่อสารกับคนอื่นได้

กลไกของบุคลิกภาพ (The dynamics of personality)

บุคลิกภาพเป็นระบบพลังงาน (energy system) ที่ทำงานเพื่อลดความเครียด ความเครียดมี 2 ชนิดคือ

1. ความเครียดที่เกิดจากความต้องการทางร่างกาย เช่น ร่างกายขาดอาหาร น้ำ อากาศ ทำให้บุคคลต้องการสิ่งเหล่านี้ หรือบางทีเป็นความต้องการเฉพาะส่วนของร่างกาย เช่นการตั้งครรภ์

2. ความเครียดที่เกิดจากความวิตกกังวล ซึ่ง anxiety เกิดขึ้นเมื่อบุคคลถูกคุกคามความปลอดภัย (security) เช่น การที่แม่ดู แม่ขาดความอ่อนหวาน ถ้ามีความกังวลรุนแรง อาจทำให้สับสนและปรับตัวไม่ได้ anxiety แรกที่เด็กจะได้รับคือการมีความสัมพันธ์กับแม่ เด็กต้องใช้พลังงานเพื่อลด anxiety ที่เกิดขึ้น ใช้ขบวนการคิด dynamisms และสร้างระบบ self-system ขึ้นมา เช่น เด็กหลีกเลี่ยง anxiety ด้วยการนอนหลับ

Energy transformation

เมื่อเกิดความเครียด ขบวนการเพื่อลดความเครียดก็ต้องมีการเปลี่ยนแปลงของพลังงาน เรียกว่า energy transformation ทำให้เกิดการ ทำงาน เช่น การใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกาย การรับรู้ การคิด การกระทำกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้เป็นไปเพื่อลดความตึงเครียด

Sullivan เห็นว่า แรงจูงใจที่สำคัญของพฤติกรรมไม่ใช่ instince เพราะคนเราจะต้องเรียนรู้ที่จะกระทำให้สอดคล้องกับความสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วย ซึ่งมีผลต่อการกระทำมากกว่า instinct

พัฒนาการของบุคลิกภาพ (The development of personality)

พัฒนาการของบุคคลจะเป็นการพัฒนาการมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งจะเกิดขึ้นตามขั้นวิวัฒนาการทางร่างกายด้วย แบ่งเป็น 7 ขั้นคือ

1. infancy (วัยทารก) เป็นระยะที่เด็กใช้ปากในการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม ประสบการณ์ที่เด็กจะได้รับในการมีความสัมพันธ์ คือ การดูแลเลี้ยงดู เด็กจะมีพัฒนาการแนวความคิดต่อสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์ของเขา

- ห้วนมดื่ และนำพึงพอใจ เป็นสัญลักษณ์ของการได้รับการเลี้ยงดูดี
- ห้วนมดื่ แต่ไม่เกิดความพึงพอใจ เพราะเด็กยังไม่หิว
- ห้วนมไม่ดื่ เพราะไม่มีน้ำนม เป็นสัญลักษณ์ของการปฏิเสธทำให้เด็กพยายามหาห้วนมอื่น
- ห้วนมไม่ดื่ เนื่องจากแม่มีลักษณะหงุดหงิด เป็นสัญลักษณ์ของการหลีกเลี่ยงของเด็ก

๘.๖.๕ การแสดงของเด็กวัยนี้

- เฉยเมย แยกตัว โดยแสดงอาการร่วนนอน
- เป็นช่วงต่อระหว่าง Prototaxic ไปสู่ parataxic
- มีการจัดระบบหรือกลุ่มของ personification เช่น ความเลว ความวิตกกังวล การปฏิเสธ แม่ที่ทำให้กับข้องใจ แม่ที่ดี การผ่อนคลาย การยอมรับ แม่ที่น่าพึงพอใจ
- การจัดระบบของประสบการณ์ที่ได้มาจากการเรียนรู้และสร้าง self-system
- เด็กสามารถใช้ร่างกายได้มากขึ้น จึงใช้ประโยชน์ในการลดความเครียด เช่น การดูหนัง

2. วัยเด็ก (Childhood)

ช่วงต่อระหว่างวัยทารกกับวัยเด็ก จะเรียนรู้ภาษาเป็นการสร้างประสบการณ์ขั้นต้นขึ้น เนื่องจากเด็กต้องการเล่นกับเพื่อน เริ่มพัฒนาการเรียนรู้แบบบทบาททางเพศ เนื่องจากสังคมเรียกร้องให้เด็กทำตามเพศของตนเอง เด็กจะพยายามทำตัวเหมือนผู้ใหญ่เป็นลักษณะของ dramatizations บางครั้งเด็กรู้สึกว่าตนเองอยู่ท่ามกลางศัตรู และอยากหลีกเลี่ยงจากคนอื่น ๆ

พฤติกรรมต่าง ๆ ของเด็กเป็นไปเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ ความวิตกกังวล สิ่ง que แสดงเรียกว่าเป็น sublimation (การทำในสิ่งที่สังคมยอมรับ)

3. The juvenile era (5-11 ปี) เป็นระยะที่เด็กเรียนหนังสือ เป็นระยะของการเข้าสู่สังคมกว้างขึ้น ต้องปรับตัวกับผู้ใช้อำนาจนอกบ้าน มีการแข่งขัน การร่วมมือ รู้จักความรู้สึกของกลุ่ม สร้าง stereotype ขึ้นในทัศนคติ เรียนรู้การใช้ sublimation ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รู้จัก concept ของการดำรงชีวิต

4. Preadolescence ในระยะนี้ต้องการจะมีความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนเพศเดียวกันในการทำงานและแก้ปัญหาชีวิต

ความสัมพันธ์กับเพื่อนจะมีลักษณะเท่าเทียมกัน ร่วมมือกัน ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ถ้าขาดเพื่อนจะรู้สึกว้าเหว่ และถูกทอดทิ้งไว้ตามลำพัง

5. Early adolescence เป็นปัญหาสำคัญของขั้นนี้ คือ การมีความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศ เด็กวัยนี้ต้องการจะมีเพื่อนต่างเพศ แต่ขณะเดียวกันก็ยังรู้สึกว่าการเพื่อนเพศเดียวกันเพราะคุ้นเคยกว่า

6. Late adolescence เปลี่ยนจากความสนใจทางเพศไปสู่ความสนใจในการหาความรู้ ความสามารถจนกระทั่งเป็นคนที่สมบูรณ์จะมีความคิดริเริ่ม รับผิดชอบในหน้าที่ ลดความตึงเครียดโดยการใช้ sublimation อย่างมีประสิทธิภาพ

7. adulthood เป็นวัยที่เป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์แล้ว มีอิสระจากการควบคุมของพ่อแม่ มีความสัมพันธ์กับเพศตรงข้ามอย่างสมบูรณ์
